

הטיול שלי עם ארצי

גבע וארצי נוסעים לגן לאומי כרמל ומחפשים אחר אתרים של דוחיים. בואו להתפעל יחד איתם מהחורש הטבעי, מהצמחים המיוחדים ומהנוף היפה בהר הכרמל

למנדרה בתומה בכרמל

ארצי עצר את שטף דיבורו והסתכל עליי: "בוא ניסע לגן לאומי כרמל ליד חיפה, בצפון, ונראה כיצד שומרים על בית גידול טבעי של דוחיים!" לא לקח לנו זמן רב לשכנע את ההורים לנסוע כבר למחרת בבוקר, בייחוד משום שהיה זה יום מקסים. הגענו לגן לאומי כרמל ונכנסנו לתוך סבך החורש. "וואו, ארצי - תראה כמה עצים יש פה!" "נכון" אמר ארצי, "ואלו לא סתם עצים, רוב החורש כאן מורכב מעצים בשם אלון מצוי, אלה ארץ ישראלית, חרוב מצוי ואלת המסטיק. יש כאן המון סוגים נוספים של צמחים. לא סתם שרים להר הכרמל - 'ההר הירוק כל ימות השנה'".

ארצי הסביר לי שגן לאומי כרמל הוא הגן הלאומי הגדול בישראל והוא מוקדש כולו לשמירת הטבע והנוף של החורש הים תיכוני בישראל. שיחקנו תופסת בין העצים, וארצי סיפר לי שיש כאן גם עצים גדולים במיוחד שבעבר הייתה להם משמעות מקודשת, ואף נהגו לקשור רצועות בד צבעוניות על ענפיהם. בעבר לא העזו לפגוע בעצים כאלו וכך הם נשמרו שנים רבות עד שבעשורים האחרונים פגעו שריפות בחלק ניכר מיערות האורן וגם בחורש הטבעי בכרמל.

התחלנו ללכת בשביל המוצל וארצי הסביר לי שבארצנו יש כיום שבעה מינים מוכרים של דוחיים הנחלקים לשתי קבוצות עיקריות: בעלי זנב וחסרי זנב. חסרי הזנב הם: קרפדה, שני מיני אילנית, חפרית וצפרדע, ואילו הסלמנדרה והטריטון הם בעלי זנב.

"היי, תראה איזו בריכה יש פה!" קראתי.

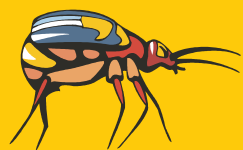
ארצי חיך, "לבריכה זו קוראים בריכת

כתיבה: אלישבע קופלוביץ
צילומים: דותן רותם

ארצי ואני הסתובבנו בפארק האזורי, נהנים מהשמש המלטפת, מזמזמים ושורקים לעצמנו שירי ארץ ישראל, כשלפתע קיפצה למול עינינו צפרדע קטנה. "ארצי - תראה איזו צפרדע חמודה!" אמרתי בהתלהבות. ארצי בחן את הצפרדע בעיון. "אתה יודע, גבע, לצפרדע הזו קוראים צפרדע הנחלים והיא חלק מקבוצת הדוחיים". "דוחיים? מה זה אומר?" שאלתי בהפתעה.

"דוחיים הם בעלי חיים שבשלב הצעיר בחייהם (שבו הם ידועים גם בכינוי 'ראשנים') חיים במים ואילו בשלב הבוגר - ביבשה. בעונת החורף הבוגרים חוזרים אל מקווי המים להטיל ביצים, ומינים אחרים להשריץ" ענה ארצי. "ומה קורה לביצים האלה בקיץ כשאין בריכות?" שאלתי את ארצי.

הזה קוראים 'שוויצריה הקטנה', משום שהנוף כאן דומה מאוד לנופי מדינת שוויץ היפה".

באמצע הדרך עצרנו בשמורת חיבר כרמל, שמטרתה להשיב לישראל את חיות הבר שנכחדו מהכרמל עקב ציד, כריתת עצים והרעות. צפינו שם בסרט קצר ונחטנו ליד מכלאת היחמורים.

ארצי משך אותי ורצנו קדימה לתצפית מדהימה על האזור כולו. הנוף הירוק שנגלה לעינינו היה עוצר נשימה, ולא רחוק משם ראינו את הים. ישבנו עם ההורים בין העצים והתחלנו לשיר: "ההר הירוק כל ימות השנה, אני עוד חולם ושואל, לנשום רוחותיך כבראשונה, לשכב בצלך כרמל..."

השתתף בהכנת הכתבה: דותן רותם

אילנית מצויה

בריכת הר אלון

איפה הם בכל הסיפור? ארצי צחק וסיפר לי בסבלנות שרק לאחר מספר שנים מגיע שלב הבאת הדוחיים, אם הם לא הגיעו בעצמם. כך, למשל, האילנית מגיעה על פי רוב בכוחות עצמה בעונת החורף, כאשר פרטים בוגרים מגיעים להטיל את ביציהם למים, ובמקרים נדירים גם קרפדות מוצאות את דרכן למים. לפתע ארצי שלף כלוב והראה לי אותן.

"מה זה?" צעקתי בהתרגשות כשראיתי יצור שחור עם נקודות כתומות בתוך הכלוב. ארצי התרגש אף הוא, "זוהי סלמנדרה! רואים אותה לעתים נדירות בלבד!"

ארצי הדגיש כי אם נבוא בראשית החורף נוכל לראות סלמנדרות בוגרות בטבע. הוא הסביר לי כי הסלמנדרה מבצעת "חזרה הביתה", כלומר המקום שבו עבר הראשן את הגלגול לבוגר, שם "ביתו" ולשם הוא יחזור לאחר חמש שנים של התבגרות בטבע הרחק מהמים. לכן רשות הטבע והגנים מעתיקה רק ראשנים של סלמנדרה ולא בוגרים לבריכות החדשות, בתקווה שיהפכו אותן ל"בתיהם" וישובו לבריכה החדשה להזדווג ולהשריץ, ויבססו אוכלוסיית סלמנדרות חדשה סביב הבריכה שנחפרה למען.

כל ההסברים גרמו לי להיות רעב. התיישבנו כולנו לאכול בין העצים המוצלים. "אני חושב שזה בדיוק הזמן להראות לך קצת נוף", אמר ארצי ומשך אותי הלאה.

"מה זה המקום הזה?" שאלתי בהתפעלות בזמן שטיילנו לנו בנחל כלא. "הנוף כאן ירוק ויפה כל כך!". ארצי חייך חיוך גדול. "ולכן למקום

עין אלון והיא מקווה מים בנוי האוסף את מי המעיין. היא בעלת חשיבות גדולה לדוחיים".

בריכות החורף מתמלאות במים מדי שנה בעונת החורף. הן מהוות בית גידול חשוב לדוחיים ומשמשות אתר להטלת ביצים והשרצה של ראשנים. קיימת גם חשיבות להעדר טורפים במים כמו דגים, המסוגלים לחסל את הראשנים הרכים או את הביצים המוטלות למים. אך בריכות החורף חשופות להשפעות אדם כמו הטיית המים כך שלא יגיעו לבריכה, זיהום המים על ידי השלכת פסולת וכמובן - הרס הבריכה עצמה עקב בניית שכונה חדשה או כביש על שטחה.

"למזלנו הגענו בסוף החורף כך שיש כאן עדיין מים. הם לא התאדו ולא חלחלו כולם לקרקע", אמר ארצי. "רשות הטבע והגנים החליטה להציל את בית הגידול המיוחד של בריכות החורף, כך שיוכלו להתקיים בהן בעלי חיים מיקרוסקופיים, אצות זעירות ודוחיים.

"בגן לאומי כרמל ובשמורת טבע חיבר כרמל נחפרו ונבנו מספר בריכות חורף במקום אלו שנפגעו או נהרסו לחלוטין ואינן משמשות יותר לרביית דוחיים בכרמל", הסביר ארצי והוסיף כי נהוג להוסיף לבריכות החדשות שנבנו שכבת קרקע דקה מבריכת חורף ותיקה. שכבת קרקע זו מכילה ביצים זעירות של בעלי חיים שונים וכן חלקים של אצות וחיידקים, המהווים את הבסיס לחיים חדשים בבריכות החדשות. דרך האוויר מגיעים גם חרקים מעופפים כמו יתושים, חיפושיות, שפיריות ופשפשים שחיים גם הם בבריכה.

עצרתי את ארצי, "זה נשמע לי ממש מסובך... אם עושים את כל זה כדי להציל את הצפרדעים והקרפדות,

טורף קטן, מסירות גדולה

זו הייתה שעת ערב מוקדמת כאשר אוהד הצופה מרשות הטבע והגנים הגיע למרכז הישראלי לשיקום חיות בר ובידו קופסת קרטון בינונית בגודלה. הקופסה הזו עוררה מיד התרגשות גדולה. בהצצה חטופה אפשר היה לזהות שבתוכה נם יצור קטן ובלתי מזוהה. "סמור", הודיע לנו אוהד. "הוא הגיע אליו מאזור הנגב המערבי, בסמוך לקיבוץ בארי. אדם שטייל עם כלבו מצא אותו לאחר שהכלב החל נובח בקול".

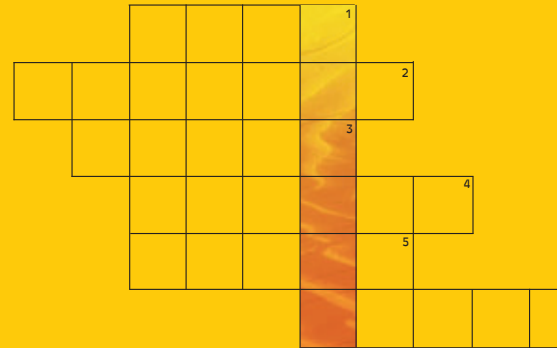
אי אפשר היה שלא להתלהב ממנו. יצור קטן, פרוותי, בצבעי חום-גינג'י, שחור ולבן. מגבת קטנה סיפקה לו את כל צורכו באותם רגעים והוא נהנה להתחפר, להתכרבל ולהתחמם בה. האינסטינקט הראשוני גרם לנו לרצות להרימו וללטפו בעדינות, אולם היה ברור לנו באותו רגע שהתחושה הנעימה שנחוש לכמה רגעים עלולה להיות לו לרועץ בעתיד.

לא נדע לעולם מה עלה בגורלה של אמו. אולי נדרסה דקות אחדות לפני שמצאו הכלב, אולי נטרפה, הורעלה בקוטל מכרסמים, נתפסה במלכודת, אולי סתם הלכה לחפש מזון ואולי פשוט נבהלה כאשר שמעה את נביחותיו של הכלב וברחה, משאירה מאחוריה את הגור שלה, בן השבוע.

מהרגע שהוא נלקח מהטבע זה כבר באמת לא משנה מה הסיבה שבגינה הגיע אלינו, אולם חשוב היה שמהשלב הראשון בו הגיע לטיפול בבית החולים לחיות בר של הספארי ורשות הטבע והגנים הוא יקבל טיפול מסודר, חם ואוהב, אך כזה שיאפשר לו בעתיד, בעוד כחודש ימים, לחזור אל הטבע ולשרוד בו. סיבה נוספת לחשיבות

תשבצים

כתיבה: אבי רובינשטיין

במרכז העניינים

פתרו את התשבץ ותגלו בטור המרכזי סוג של ציפור.

- שם של ציפור שיר קטנה (פירוש השם הוא מילה נרדפת למילה "חופש").
- כך נקרא חוקר בעלי חיים (מומחה בזואולוגיה).
- אגם המים המתוקים הגדול ביותר בארץ המהווה את אחד ממקורות מי השתייה הגדול שבה.
- מילה נרדפת ל"יען" (4+2).
- כך נקרא פארק החיות שנמצא ברמת גן, ובו בין היתר משוטטות חיות אפריקאיות בשטח פתוח.
- כך נקראת תקופה של יובש וחוסר גשמים.

שיקומו של היצור הקטן היא עתידו של הסמור בישראל, הנמצא בסכנה, כפי שפורסם בספר האדום של החולייתנים היבשתיים בישראל. בעשור האחרון נמצאה ירידה ניכרת בתצפיות של מין זה בטבע בישראל. סמורים הם טורפים קטנים ממשפחת הסמוריים. גודלם כ-30 ס"מ והם ניזונים בעיקר מחסרי חוליות, מביצים, ממכרסמים קטנים ואפילו מנחשים. תחום תפוצתם ממזרח אירופה עד לסין והגבול הדרומי שלהם הוא ממש כאן אצלנו בישראל. הסמור שהגיע אלינו, מאחר שהגיע מאזור דרום הארץ, הוא מהפרטים הדרומיים ביותר בעולם.

בימים הראשונים הוא בילה את הערבים בביתנו לשם הנקתו, ובמהלך היום שהה בספארי, בבית החולים לחיות בר. בתחילה האכלנו אותו בחלב גורים, אחר כך החל לאכול AD - מעין תערובת מזון שבבסיסה בשר טחון, והיא עשירה בערכים תזונתיים. כעת הוא כבר נהנה מעכברים או מאפרוחים מתים. בעוד מספר ימים יתחיל לאכול גם טרף חי, במטרה להרגילו לחיים הפראיים שבטבע. מיום ליום הסמור שהגיע אלינו גדל. ההתרגשות ממראהו המיוחד לא פגה גם לאחר שבוע, בעיקר לאור העובדה שרובנו זכינו להכיר את בעל החיים הזה רק מתמונות ומסרטי טבע. נדיר לראות סמורים בטבע ואנו תקווה שהוא ישוב למחוזות ילדותו במהרה ויחיה שם בשלום.

שגית הורוביץ, ספארי רמת גן